



Bükkösök, források, fás legelők (1.)

A Dél-Zselic szelíd lankái között

A Dél-Zselic Baranya megye északnyugati csücskében elterülő kistáj. Keletről a Mecsek, nyugatról a Somogyi-domb-ság, északról a Zselic, délről az Ormánság határolja. Elhelyezkedéséből adódóan rendkívül változatos, többféle élőhellyel tarkított. Szépsége miatt a kirándulók kedvelt célpontja, ahol jelzett túraútvonalakon kisebb-nagyobb sétákat tehetnek, és gyönyörködhetnek a dimbes-dombos zselici tájban.

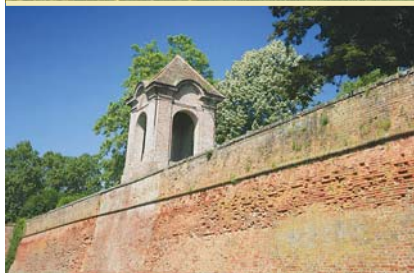
Földrajzi viszonyok

A dombvidék fő tömegét pannonkori üledék építi fel, amelyre lösz rakódott. A lösz a belső területeken több helyen erodálódott, de a Dél-Zselic perifériás lankáin megmaradt. A lösz alól a Mecsek szomszédságában néhol gránit bukkan a felszínre, míg nyugaton belesimul a Somogyi-homokvidékbe. A dombhátak átlagos magassága 200-250 m között van, melyek közé a területen

lehulló csapadék mély völgyhálózatot vágott.

A területen legelterjedtebb talajtípus a lösz alapkőzeten kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalaj, és ennek podzolos változata is. Az eróziós, meredekfalú, mély vízmosásokban rendszeresen a csonka talajszelvények. A patak völgyekben lévő erdők alatt kialakultak fekete színű réti talajok is.

A Dél-Zselic a Dráva vízgyűjtőjébe tartozik. A területen lehullott csapadékot három patak szállítja el. A Kadarkút alatt eredő Határpatak,



a Kardosfa határában eredő Márcadói-árok és a több kisebb patakot egyesítő Almás-patak, amely a térség legbővizűbb vízfolyása, és ami Szigetvárnál lép ki a Dráva-síkra. A dombvidéken számos forrás is fakad. Akad közöttük állandó és időszakos, nagyobb és kisebb vízhozamú is. A legjelentősebb az Ibafa határában lévő Istenkúti-forrás.

A Dél-Zselic éghajlatára jellemző a Földközi-tenger erős hatása, miszerint a tél enyhe, a nyár meleg, de nem túl forró, bőséges, de nem túl sok a csapadék. A területen a szubmediterrán klímahatások érvényesülnek.

Egy kis történelem

A történelmi idők kezdetén a Zselic még áthatolhatatlan, ősi erdővadás volt. Ennek ellenére az ősember a patakok mentén már tanyát vert az erdők között. Erről tanúskodnak a kőkori és bronzkori leletek. Ezzel szemben a népvándorlás elkerülte a területet, és a római korból sincsenek emlékek, így a honfoglalás magyarsága sem telepedett itt le. A Zselic névvel I. László király adománylevelében találkozhatunk először, melyben az áll, hogy a bencés rendi Szent Jakab apátságának „30 kanászháza van az erdőségben”. Egy XIII. századbéli birtokjegyzékben pedig az olvasható, hogy az „apátságának 10 kanász-

faluja van az erdőségben”, amelyek közül Szentlászló a Dél-Zselic területére esik. Az itt élő kanászok különböző adókat tartoztak fizetni, amelyek között ott szerepelt a méhtized is, ami abból a szempontból is érdekes, hogy félreismerhetetlen jele a jól mézelő ezüsthárs jelenlétének.

A terület védelmét a későbbi időkben több vár is biztosította. A legnagyobb erősség a dombvidék déli peremén megépült és az Almás-patak mocsaraival körülvett Szigetvári vár volt. Az 1566-os szigetvári nagy csatának több emléke is maradt. Ilyen például Szulimán és Turbék községek neve, a Mozsgó és Csertő közötti török temető, ahol a csatában elesett 20.000 török katonát temették el. A nagy ütközetnek ma a Szigetvár és Csertő község között emelt Zrínyi- és Szulejmán-szobrok állítanak emléket.

Almamelléki kisvasút

Almamellék és Sasrét között közlekedik a környék egyetlen kisvasútja. Az egykoron a kitermelt fa szállítására épült vasúti pálya ma már csak személyszállítással foglalkozik. A szép környezetben csattogó kis vonat felejthetetlen élményt nyújt a rajta utazóknak, akik az almamelléki állomáson lévő múzeumban ismerkedhetnek meg a kisvasút történetével.

Ibafai pipamúzeum

Mindenkinek ismerős a mondóka: „Az *ibafai papnak fapipája van, ezért az ibafai fapipa, papi fapipa*”. Az országos hírű múzeumban megismerheti a látogató a füstölés eme hagyományos formáját, a pipák számtalan alakját, méretét, és a pipázás tradícióját.

Almamelléki ősbükkös

Almamellék község határában, Sasréten található ez a helyi védett természetvédelmi terület. A mintegy 3 hektáros erdőfolt érdekessé-



ge, hogy évszázadok óta nem folyt benne erdészeti munka. Így megfigyelhetők azok a természetes folyamatok, amelyekre az erdő mint ökoszisztéma épül. Ilyenek például a holt faanyag jelenlétének szerepe, a kidőlt fák helyén előretörő újulat versengése, az eltérő korú és méretű fák megléte, az erdőszegély fontossága stb. Így végigkövethető, hogy mi történik az erdővel az ember beavatkozása nélkül. Az ősbükkös szomszédságában erdei iskola működik, ahol az oda látogató diákok megismerhetik ezt a nem mindennapi csodát.

Gyűrűfű

1996-ban jött létre a helyi védettséget élvező Gyűrűfű Természetvédelmi Terület. Az 1991-ben alapított Gyűrűfű Alapítvány azt tűzte ki célul, hogy az Ibafa, Almáskeresztúr és Dinnyeberki községek között elhelyezkedő, immár közel 30 éve kihalt kis falut újra benépesítsék, és a majdan itt lakó családok ter-

mészetközeli életmódot folytathassanak a festői környezetben. Ma már jó néhány család él itt. Házaikat természetes anyagokból, hagyományos építészeti módszerekkel építik. Étélüket maguk állítják elő, melyek elkészítési módjuk miatt egészségesek, és mentesek a civilizáció „ártalmaitól” (vegyszerek, szmog...). Az ökológiai szemléletű közösség célja megőrizni és ápolni a társadalmi és emberi értékeket, megővni a környék sajátos természeti környezetét. A faluban vendégház áll az érdeklődők fogadására, akik megismerkedhetnek ezzel az életformával és a természeti környezettel.

Erdők

A Zselic neve szinte egybefonódott az erdővel. Az itt élő emberek az erdőben és az erdőből éltek. Ma is a Dél-Zselic jelentős hányadát borítja ez a növénytársulás. A terület északi részén, a Zselic belső területeivel határosan jellemző állományok az ezüsthársas bükkösök. Bennük járva az emberben tisztelet ébred az erdő iránt, hiszen hatalmas méreteket öltenek a fák. Jellemző ezekre az erdőkre, hogy természetes úton felújíthatók. Az ezüsthárs mellett jellemző elegy fafaj a kocsánytalan tölgy, hegyi juhar, korai juhar, hegyi szil. Délebbre barangolva járhatunk kocsánytalan tölgyesekben, ahol elegyként jelenik meg a bükk, gyertyán, virágos kőris, madárcseresznye. A szárazabb dombháton cseres tölgyesek tűnnek fel gyertyánnal, mezei juharral. A völgyaljakban megtalálhatók az égerligetek, az erdőszéleken szürke nyárral.

Fellelhető védett növények a májvirág, duna-völgyi csillagvirág, szártalan kankalin, farkasboroszlán, kakasmandikó, néhány helyen virít a fehér madársisak és a bíboros kosbor. Az erdők képéhez hozzá tartozik az örökzöld szúrós és lónyelvű csodabogyó, és néhány kisebb foltban a téltemető virágaira is rábukkanhatunk.

(Folytatás téli számunkban)

ÍRTA: VÖLGYI SÁNDOR

FOTÓK: MÜLLER NÁNDOR